

PANKEN OVER HET RAADSEL VAN RIETHOVEN

Uitvoerig poogt de heer A. van Gool in *Brabants Heem* XXVI, nr. 2 het raadsel van Riethoven te ontraadselen. Zijn uitnodiging „aan allen die door het raadsel van Riethoven worden gekweld” om externe gegevens op te sporen neem ik met genoegen aan. Wat bij mij na het lezen van het artikel van de heer van Gool wel even bleef hangen, was het gevoel dat de serieuze poging van de heer Fokkelman om tot een oplossing te komen wat te weinig serieus genomen werd. Zelfs als we moeten aannemen, dat de heer Fokkelman daarin niet geslaagd is, zonder zijn bijdrage tot een oplossing zou het artikel van de heer van Gool waarschijnlijk nooit geschreven zijn. En al opent dit belangrijke perspectieven, het raadsel is er nog steeds niet mee opgelost.

Alhoewel de gevraagde externe gegevens in Riethoven en omgeving niet zomaar voor het oprapen liggen, heb ik toch iets kunnen vinden. Daarvoor dook ik in het manuscript van de „Beschrijving van Riethoven” door P.N. Panken, geschreven rond 1900.

Nu doet zich het merkwaardige feit voor, dat we hier geconfronteerd worden met een tweede raadsel. Precies op de twee plaatsen waar Panken in dit werk over „de schilderij” spreekt, heeft een muis een deel van de tekst geconsumeerd. Zo ontstaat er een tweede raadsel waar we het eerste mee op zouden moeten lossen. Hoe schamel de mededelingen van Panken ook mogen zijn, alle beetjes kunnen helpen. Vandaar dat ik zijn aantekeningen hier letterlijk laat volgen. We vinden op bladzijde 106:

„(Te Riet? jb.)hoven bewaart men zorgvuldig een op paneel kunstig geschilderd portret van den waardigen Rythovius met het volgende opschrift: *Martinus populi occursi Rythovius Ipris et /is sex lustris additus annus erat. Suscepitur praesul presta silitque lares cum ter quinque erant a nato secula Christo.* Deze groote schilderij, zonder jaartal is waarschijnlijk in het jaar 1562 bij zijne verheffing tot bisschop of kort hierna vervaardigd. Men weet niet, hoe lang zijne geboorteplaats dit kostbaar juweel reeds bezit, vermoedelijk van genoemden tijd af.

Rythovius maakte er in zijne testamenten, of elders geen gewag van. Dit kleinood in den loop der tijden herhaaldelijk met vernis bestreken en eenigzins opgehelderd, had daardoor ietwat van zijne oorspronkelijkheid verloren. Hierom besloot de eerw. pastoor in 1891 het te laten herstellen en in zijnen eersten staat terug te brengen. Zulks is in dat jaar door den heer Vos te Amsterdam goed volbracht. De letters van het opschrift zijn door hem door andere vervangen; ongeveer een derde grooter dan de oorspronkelijke. Sinds bijkans eene eeuw (namelijk na de naasting) hing de schilderij in de parochiekerk, en na hare restauratie

(vervolg op blz. 107)

in eene kam(er? jb.)

kunststuk hen. rstell.

de als schilderij van. e duidenz g.

doch als monument nog eene veel.

toe.

Dit aanzienlijk portret in olieverf schijnt het eenige te wezen, dat van Rythovius in zijne geboorteplaats tot heden nog bewaard is gebleven. Sedert overlang was er niets meer aanwezig van de stoffelijke voorwerpen, welke hij, bij testament begeerde naar Riethoven te zenden. Langer dan 55 jaren heb ik er, bij gelegenheid, onderzoek gedaan, of eenige inlichtingen trachten te erlangen. Ik moest desaangaande onbevredigd blijven." Tot zover Panken.

In de marge naast de weergegeven latijnse tekst, waarvan een drietal letters afwijken van de tekst zoals die nu op het schilderstuk voorkomt, heeft een onbekende hand met potlood en dubbel uitroepteken neergeschreven: „totale onzin!!". We mogen hieruit voorlopig concluderen dat ook in het verleden hier iemand voor een raadsel heeft gestaan.

Dat moet Panken op een gegeven moment ter ore zijn gekomen, want op bladzijde 109 heeft hij later met bevende hand toegevoegd:

„Volgens. (rest van de regel ontbreekt jb.)

„bevat het (gerestaureer? jb.) de s(childerij? jb.)

„of het portret van (den? jb.) verma(arden? jb.)

„bisschop Rijthovius op de pastorie te Riethoven aanwezig abuizen of onnauwkeurigheden. Volgens eene copie, door den zeer Eerw. Heer Pastoor mij in juli 1903 (mij) overhandigd, luidt het: *adesse fertinant tempore* Martinus populi occursa Rijthovius ipris et bis sex lustris additis annius erat. suscitur praesul praesta silitque lares cum ter quinque erant a nato secula christo."

De woorden „adesse fertinant tempore" zijn dubbel onderstreept en worden onjuist weergegeven; zie onder het wapenschild, bovenaan rechts op het portret (Br.H.XXVI-1974 Nr. 2, pag. 63): „ADESSE FESTINANT TEMPORA". Hoe juist of onjuist de rest van de tekst hier werd weergegeven is weer een ander raadsel.

Bovenstaande „externe gegevens" brengen ons weinig nieuws, één zaak kan ons wellicht verder helpen. We lezen namelijk dat de letters nu ongeveer *eenderde groter* zijn dan voorheen. Nu heb ik me eens laten vertellen dat het met behulp van röntgenfotografie mogelijk moet zijn oude schilderstukken „door te lichten". Daarbij zouden dan verschillende opeenvolgende verflagen te onderscheiden moeten zijn. Of deze technische mogelijkheid inderdaad op waarheid berust, durf ik niet uit de vuist te beamen. Als het echter mogelijk zou zijn op deze wijze achter de oplossing te komen, zou het de moeite waard zijn deze methode eens te beproeven. Als we ervan zouden mogen uitgaan dat de oorspronkelijke letters niet van het doek gekrabd zijn, maar door grotere „verdoezeld", dan zouden we voor een definitieve oplossing naast onze kennis van het latijn ook de moderne techniek kunnen inschakelen.

U ziet, ook in de tijd van Panken was er al een raadsel van Riethoven. Nog steeds blijft het ons bezighouden. Laat ik besluiten met de wens dat er met behulp van de -hopelijk vele- inmiddels gevonden in- en externe gegevens spoedig een definitieve oplossing voor het raadsel gevonden wordt.

Bergeijk, oktober 1974.

Johan H.C. BIEMANS